

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
281-68/17
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

BEOGRADSKI CENTAR
ZA LJUDSKA PRAVA

дел. бр. 34732 датум: 21.09.2017.г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

**ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА НАДЛЕЖНИХ ОРГАНА ПРЕМА МИГРАНТИМА И
ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Извештај о посети Прихватном центру у Прешеву

Београд, август 2017. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународна мрежа помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен 29. јануара 2016. год. у "Сл. гласнику РС".

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

ПОСЕЂЕНА УСТАНОВА	Прихватни центар у Прешеву
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања надлежних органа према мигрантима и тражиоцима азила
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, у сарадњи са Београдским центром за људска права
ДАТУМ ПОСЕТЕ	03. август 2017. године
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је ненајављена
ТИМ ЗА ПОСЕТУ	<p>Вођа тима: Марко Анојчић, <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i></p> <p>Чланови тима: Јелена Јелић <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i> Јелена Самарџић <i>Стручна служба Заштитника грађана/НПМ</i> Марко Младеновић <i>Стручна служба Заштитника грађана/Сектор за права детета, родну равноправност и заштиту социјалних и културних права</i> Марко Васиљевић <i>Београдски центар за људска права</i></p> <p>Преводацац: Петар Јаначковић, <i>арапски и фарси језик</i></p>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Службеници ангажовани у Прихватном центру у Прешеву су остварили сарадњу са тимом НПМ и омогућили му да обави свој мандат. Службеници су пружили тражене информације и омогућили приступ свим просторијама и инсталацијама, увид у тражену документацију и евиденције и ненадзиране разговоре са мигрантима по избору чланова тима.

ТОК ПОСЕТЕ

Након представљања мандата и чланова тима НПМ шефу смене у Прихватном центру, тим НПМ је, подељен у неколико група, обавио разговоре са службеницима који су овде ангажовани и са мигрантима, остварио увид у релевантну документацију и евиденције и обишао просторије за смештај и заједничке активности. Нарочито је праћено поступање према женама и деци, као рањивим категоријама миграната. Напоследку, на завршном разговору са руководством су изнети главни утисци о посети и налази чланова тима о стању у Прихватном центру и поштовању права миграната.

1. УВОД

НПМ је више пута посетио Прихватни центар у Прешеву. Последњи пут посета је обављена у новембру 2016. године,⁴ када је затечено 697 миграната, који су боравили просечно око 2 месеца у овом Центру и само 7 њих је имало потврду о израженој намери да тражи азил у Србији. Већина је била на списку за пријем у Мађарску и чекало је свој ред. Тада је актуелна била појава ваши и шуге међу мигрантском популацијом, па су изласци из Центра били забрањени и предузимале су се здравствене, хигијенске и друге мере ради сузбијања ових болести. Мигранти нису имали већих примедби на смештај, исхрану ни хигијену у Центру, као ни на однос са службеницима. НПМ је тада утврдио недостатак топле воде. Како је НПМ обавештен од Комесаријата за избеглице и миграције, сви технички предуслови за загревање воде у Центру су испуњени, али проблем представља водоснабдевање у општини Прешево,⁵ па су предузимане мере штедње. Иако је најављено да ће се унапредити водоснабдевање у општини, стање је до ове посете НПМ остало непромењено.

2. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Капацитет Центра на дан посете је био за смештај 1.200 особа и у њему се налазило 407 миграната, што је осетно смањење у односу на претходну посету. Из Авганистана је пореклом 180 миграната, из Ирака је 151 миграната, из Пакистана њих 37, из Сирије 25, из Ирана 6, из Алжира 3, из Марока 2 и из Индије, Либије и Гвинеје по 1. Пунолетних је 205 (137 мушкараца и 68 жена), а малолетних 202 (124 дечака и 78 девојчица). Од овога, 101 мушкараца су самци, а 35 малолетника су без пратње. У Центру борави велики број трудница, а тренутно нема миграната који се крећу помоћу колиџа нити других особа са инвалидитетом. Током посете, Центар је добио информацију да ће касније тог дана бити доведено 41 нових миграната. Нови мигранти се примају 2 -3 пута месечно и они долазе из других центара и неформалних места окупљања. Део миграната који су били смештени у затвореном Прихватном центру у Шиду је премештен овде.

Бројно стање се проверава бројањем 2 - 3 пута недељно и о томе се извештавају Комесаријат и полиција.

Мигрантима су подељене картице са сликом, основним личним подацима и информацијом о Центру из кога долазе, које је НПМ заштитио и код миграната у другим прихватним центрима.

У овај Центар се прво упућују и привремено смештају сви мигранти у овом делу земље, где се евидентирају и касније по потреби премештају у друге оближње центре. Скоро сви мигранти у околним прихватним центрима у Бујановцу и Врању су премештени одавде. Према наводима шефа смене, приликом одлучивања ко ће бити премештен у предност имају породице са децом и са старијим особама. Води се рачуна и о јединству породице, па уколико се испостави да неко од миграната има чланове породице у

⁴ Извештај о посетама Прихватном центру у Прешеву, Привременом регистрационом центру у Бујановцу, Полицијској управи у Врању, Регионалном центру граничне полиције према Македонији и Центру за социјални рад у Прешеву, бр. 281-91/16 од 02. децембра 2016. год, је доступан на: <http://npm.rs/attachments/article/672Извештај%20о%20посетама.pdf>.

⁵ Обавештење Комесаријата за избеглице и миграције о поступању по препорукама НПМ, бр. 019-3622/2-2016 од 31. јануара 2017. год, је доступно на: <http://npm.rs/attachments/article/672/Одговор%20Комесаријата%20за%20избеглице%20и%20миграције.pdf>.

другом центру, труде се да и њега преместе тамо. Такође, особе са инвалидитетом се премештају у центре где су бољи услови за њихов боравак.

Мигранти углавном чекају могућност да наставе свој пут преко Мађарске до развијених земаља Европе, али, за разлику од прошле посете, сада већина има потврде о израженим намерама за тражење азила у Србији. Потврде им издаје Регионални центар граничне полиције према Македонији, службеници Регионалног центра су свакодневно присутни у Центру и имају опрему која је потребна за издавање потврда. Канцеларија за азил повремено долази у Центар, по правилу када се прикупи више миграната који су намеру да траже азил изразили у Центру и последњи пут су били овде у месецу пре посете.

У Центру ради по 5 службеника Комесаријата у смени и техничко особље, задужено за одржавање, хигијену и друге помоћне послове. Такође, овде су и даље и представници Високог комесаријата УН за избеглице (*UNHCR*) и Међународне организације за миграције (*IOM*), као и представници невладиних организација које раде са мигрантима.

Полицијски службеници дежурају у Центру 24сата дневно. Они евидентирају све уласке у Центар и надгледају изласке и ред у Центру.

Центар за социјални рад у Прешеву је преко теренских радница (3 психолошкиње) такође стално присутан у Центру и има посебну канцеларију. Малолетницима без пратње се, према наводима теренских радница, за старатеље постављају радници Центра за социјални рад (њих петоро).

3. РЕД И БЕЗБЕДНОСТ

Према наводима шефа смене, Центар је отвореног типа, а изласци из њега су организовани тако да се излази у 2 мање групе, једна од 10:00 до 13:00 часова, а друга од 13:00 до 16:00 часова. У групи се налази од 20 – 50 људи, а суботом, када је пијачни дан, изађе укупно и до 150 миграната. Изласци се евидентирају, приликом изласка мигранти остављају идентификационе картице и добијају потврду – евиденциони лист изласка. На тај начин службеници Комесаријата знају ко се није вратио. Пре изласка је обавезан лекарски преглед, па само мигранти са потврдом лекара о обављеном прегледу могу затражити излазак из Центра. Дешава се да мигранти напусте Центар и тако што прескачу ограду. О напуштању Центра се обавештава Команда заједничких снага војске и полиције. Неки мигранти, након неуспешног покушаја наставка пута се врате у Центар.

У вези режима изласка, од миграната су још добијене информације да је дозвољено да само по 1 члан породице изађе и по 8 миграната из сваког објекта за смештај. Већина њихових примедби које су изнели тиму НПМ се управо односио на слободу кретања изван Центра.

Како је тиму НПМ објашњено, овакав режим изласака из Центра је уведен због тога што насеље Прешево има мало становника, па се ограниченим изласцима миграната спречавају могући проблеми у локалној заједници. Такође, мигранти чији је термин у 10:00 часова често прескоче излазак због дужег спавања, па самим тим губе и могућност изласка из Центра тог дана.

Мигранти су по собама разврстани на основу земаља порекла. У Центру се повремено дешавају и сукоби између миграната. Долази до свађа и физичких сукоба, породичног насиља и крађа. Такође, дешавају се и уништавања ствари у Центру, најчешће ненамерно. О инцидентима се обавештавају полиција и евентуално центар за социјални рад, а након сукоба мигранти се по потреби раздвајају из исте собе или зграде или се премештају у друге прихватне центре. Према наводима шега смене, у дневнику рада се само констатује догађај, а у извештајима који се шаљу Комесаријату се наводе само они битнији. Ипак, након прегледања више роковника и бележника, није успео да пронађе ниједан догађај.

Теренске раднице центра за социјални рад су имале неколико пријава насиља над женама о којима је њих обавестио управник. Навеле су да са жртвама раде саветодавно на њиховом оснаживању. У случају да процене да ситуација може да ескалира, предлажу измештање жене са децом у један од прихватних центара у Брању или Бујановцу, где су углавном смештене породице. До сада је био један такав случај, описан у претходном Извештају о посети овом Центру. Навеле су да о свакој пријави воде евиденцију у електронској форми и да обавезно о томе обавештавају Центар за социјални рад у Прешеву.

Безбедносни проблем представљају и кријумчари који редовно врбују мигранте и изнуђују им новац, а догађале су се и претње и уцене. Ове случајеви мигранти сами пријављују руководству Центра, а они о томе обавештавају полицију.

НПМ је и приликом ранијих посета појединим центрима за прихват миграната утврдио дешавања различитих инцидената. Као што је наведено у Извештају о посети Центру за азил у Крњачи,⁶ ради ефикасне размене информације о дешавањима на терену и стању безбедности, а у циљу правилног и благовременог реаговања, потребно је увести праксу редовног извештавања Комесаријата о свим овим догађајима, као и праксу њиховог детаљнијег евидентирања, која ће обухватити опис догађаја и мере предузете поводом њега. У обавештењу о поступању по наведеној препоруци,⁷ Комесаријат је навео да је свим центрима за азил и прихватно-транзитним центрима упућена инструкција да од 01. септембра 2017. године започну вођење посебне евиденције о ванредним догађајима. **НПМ поздравља инструкцију Комесаријата и приликом посета центрима за мигранте у наредном периоду ће пратити начин вођења ове евиденције.**

Нико од интервјуисаних миграната није имао озбиљнијих примедби на поступање службеника ангажованих у Центру. Поједини су се пожалили да су службеници Комесаријата непријатни у комуникацији са њима и да не желе да их саслушају нити да им помогну. Шеф смене наводи да инсистира код службеника да у свом поступању задрже професионалну дистанцу у односу на мигранте. НПМ је уочио да није истакнуто обавештење о могућности и процедури притуживања, што је НПМ препоручио Комесаријату да се обави у свим центрима за прихват и збрињавање миграната у свом Извештају о посети прихватним центрима у Принциповцу, Шиду и Адашевцима.⁸ Ово обавештење је истакнуто у већини центара које је НПМ од тада

⁶ Бр. 281-49/16 од 3. јула 2017. год, доступан на:

<http://npm.rs/attachments/article/723/25607.pdf>.

⁷ Бр. 019-2121/1 од 7. септембра 2017. год, доступан на:

<http://npm.rs/attachments/article/723/33427.pdf>.

⁸ Бр. 281-98/16 од 12. децембра 2016. год, доступан на:

<http://npm.rs/attachments/article/681/Izvestaj%20o%20poseti%20Sid,%20Adasevci,%20Principovac.pdf>.

посетио. Успостављање процедуре притуживања и информисање миграната о томе је вид заштите од било каквог лошег поступања према њима.

ПРЕПОРУКА

Комесаријат за избеглице и миграције ће у Прихватном центру у Прешеву истаћи обавештење о могућности и процедури притуживања на рад лица ангажованих у Центру.

Тим НПМ је током разговора са мигрантима код многих уочио знаке напетости и нервозе, вероватно узрокованих недостатком информација о даљем путу, дугом боравку у Центру и ограниченошћу слободе кретања. Позитивно је што су у овом Центру, преко невладиних организација, обезбеђене и услуге психолога. Основна брига миграната је да ли ће и када бити примљени у Мађарску и сматрају да о томе немају поуздане информације. Један од миграната је уз подршку Комесаријата отишао до границе како би се распитао о списковима и тамо је добио информације да се део миграната из Прихватног центра у Прешеву не налази на списку, што је довело до повећања општег незадовољства. Тим НПМ је о узнемирености коју је уочио код миграната обавестио шефа смене, који се сложио са тиме да је, како време пролази, психичко стање миграната све горе и да су све нервознији. Навео је и да су уредно достављани спискови заинтересованих за пријем у Мађарску Прихватном центру у Суботици, одакле су их представници мигрантске заједнице предавали мађарским властима. Претпоставља да је могло да се догоди да су мигранти пропустили свој ред, тако што су на пример мењали места боравка или покушавали сами да пређу границу. Истичу да ниједан прихватни центар у Србији нема повратне информације о списковима, већ да само добију захтев да се одређени мигрант или група миграната спреми за полазак. Ти мигранти се неколико дана пре датума пријема сместе у прихватне центре на северу Србије, где чекају свој термин. Ствар додатно отежава одбијање мађарских имиграционих власти да сарађују са српским, што је НПМ констатовао приликом посете прихватним центрима и Суботици и Сомбору.⁹ Службеници такође тврде да мигрантима преносе информације које имају, али да то њима није довољно. Утисак је НПМ да мигранти генерално не разумеју улогу Комесаријата у поступку њиховог пријема у Мађарску, па је шефу смене предложено да им се то објасни. Такође, НПМ указује на важност поступања по препоруци коју је упутио Комесаријату након посете Прихватном центру у Дивљани,¹⁰ да се у свим центрима за смештај и збрињавање миграната организују учестали периодични састанци службеника и представника миграната, током којих би мигранти добили њима значајне информације о дешавањима у центру и могли да службеницима укажу на евентуалне проблеме у вези са радом центра и изнесу предлоге за њихово решавање.

4. СМЕШТАЈ И ЗБРИЊАВАЊЕ МИГРАНАТА

Од претходне посете, Центар је добио нову трпезарију. Примедбе миграната са којима су обављени разговори односиле су се на једноличну исхрану, због чега поједини сами

⁹ Извештај о посетама прихватним центрима у Суботици и Сомбору и граничним прелазима Хоргош и Келебија, бр. 281-99/16 од 27. децембра 2016. год, доступан на: <http://npm.rs/attachments/article/682/51783.pdf>.

¹⁰ Извештај о посети Прихватном центруу Дивљани, бр. 281-36/17 од 12. априла 2017. год, доступан на: <http://npm.rs/attachments/article/720/Izvestaj%20Divljana.pdf>.

себи припремају храну. Као што је раније наведено, проблем са водом је остао, па Војска Србије цистернама довози додатне количине. Отежано водоснабдевање утиче на могућности вешернице, доступност топле воде и сличне повезане ствари. На недостатак воде за прање и купање пожалили су се и мигранти. Навели су да вешернице углавном не раде, да сами перу веш и да топле воде има веома ретко, па се често купају хладном водом. О ситуацији са водом се извештава Комесаријат.

За нове мигранте се обезбеђују чиста гардероба, веш и купање, а имају и обавезан лекарски преглед. Ствари за збрињавање се добијају од хуманитарних организација. Мигранти са којима су обављени разговори су имали примедби на недостатак гардеробе и млека за децу. Млеко добијају једном недељно, па докупују потребне количине. Од службеника Комесаријата је добијена информација да су недавно дељене ове ствари, али мигранти наводе да примећују да Центар добија одећу и обућу, али да се расподела гардеробе не врши подједнако према свима мигрантима, односно да поједини не добијају гардеробу уопште.

У Центру не постоји могућност праћења телевизијског или радио програма. Невладине организације спроводе спорадичне активности за мигранте. Службеници наводе да мигранти помажу око физичких послова који би требало да се обаве у Центру.

Током рамазана је био прилагођен распоред дељења оброка и постојала је могућност да се петком посећује локална џамија.

3.1. Здравствена заштита

Лекарска ординација ради сваког дана у три смене и у свакој је један лекар и техничар, што је побољшање у односу на претходну посету када је радила у две смене, а ноћу се позивала Служба хитне помоћи. Поседује опрему и апотеку која се закључава, тако да терапију мигрантима деле искључиво здравствени радници. Такође, обезбеђују им се потребни специјалистички прегледи, рачунајући и прегледе психијатара.

Према евиденцији коју води здравствено особље, у Центру је током јула месеца 2017. године пружено 4400 медицинских услуга. Мигранти су 79 пута били упућивани у здравствене установе у Врању, Бујановцу и Прешеву, од чега је 4 лица задржано на лечењу.

Стоматолошка заштита се пружа путем пројеката једне невладине организације, која је обезбедила стоматологе и опремљено техничко возило које обилази центре по Србији.

Телесне ваши се, за разлику од ситуације од претходног пута, спорадично појављују и то углавном код мигранта који су доведени са севера земље. Завод за јавно здравље у Врању надзире ситуацију и 2 пута недељно обавља превентивну дезинфекцију.